

Sulyok Gábor

Mi kit keresünk?

Ha az Isten felé vezető úton szembe találjuk magunkat a „történelmileg hiteles” Istennel, akkor nem biztos, hogy nem nézünk keresztül rajta rezzenéstelen arccal, még akkor sem, ha egyenesen a Biblia útmutatásával próbálgatjuk is megtalálni látóhatárukon. Persze legalább ilyen gondban lennénk, vagy talán még nagyobbban, ha másfelé, akármely nép istenkereső útján indulnánk el. Akár így, akár úgy: akit találunk, az hol ilyen, hol olyan, hol szerető, hol kiábrándító, hol megbocsátó, hol bosszúálló, egyszer ültető, máskor gyomláló, lehet, hogy építő, de lehet, hogy pusztító. Sokszor úgy tűnik, legalábbis a mi kényszeres közreműködésünk nyomán, hogy ehhez vagy ahhoz a szöveghez, szavakhoz, betűhöz köti magát, és egyszer úgy látszik, mintha mellettünk állna, máskor meg, mintha ellenünk fordulna. Nehéz lenne igazságot tenni az értünk és ellenünk való Isten között. Ez a „tudatzavar” nemcsak a Bibliában megrajzolt Isten vonásain tetszik át, hanem mindenféle istenközelítésben ugyanezt a belső bizonytalanságot találjuk meg. Próbálkozások vannak ugyan, hogy a zavaró tényezőket kiküszöböljük, de minden emberi kísérlet csak részben képes magyarázatot adni a kérdésre, a megmagyarázhatatlanra, hogy mi nem illik bele az Isten-ember kapcsolatba, és mi az, ami egyoldalúan csak az „ember felől nézett istengnóm arcán, lelkén lefutó emberi árnyék”.

Talán még ez sem okozna igazán gondot, ha csupán néhány vagy jó néhány tudós vagy tudálékos ember agyában, vagy akár írásbelivé dermesztett „bölcsetségében” jelentkezne mindez. Komolyabb dologról van azonban szó, mert – kereszténységben innen és túl – egész életünket, emberi valónkat át- meg átszövi ennek sajnos nem elmélete, hanem mindennapos gyakorlata, aminek egyetlen értelme, hogy megtanítsa a lehetetlenre. Megtanítsa arra, hogyan lehet és kell félelemmel, gyűlölettel, az igazság iszonyatos erejével vagy az ítélet pusztító súlyával elvezetni a kereső embert Isten szeretetéhez, és meg-

győzni, hogy ami félelmetes és rettető, az egyben szeretni való, sőt szeretni kötelező is.

*

A mindent eldöntő kérdés az, hogy valójában melyik Isten kellene, melyik hiányzik igazán, melyik lenne a hiteles, ha emberileg ez egyáltalán lehetséges, és hogyan lehetne megtalálni „tárgyilagosan”, ha csupán a jeleket vizsgálgatnánk. Keresünk, kutunk, de nem egyértelmű, hogy megtaláljuk-e, akit keressük. Gondolkodás nélkül válaszolhatnánk a kérdésre, hogy természetesen mi az igazi Istent keresünk, és mi meg is találtuk, hiszen öbenne hiszünk. Csak hogy a hitünk nem szó, nem betű, nem is hittétel, hanem bizalom és odaadottság; annak elfogadása, hogy érdemes magamat kitenni a magamon kívül levőnek.

A probléma ott van, hogy Isten, ha nem is személyesen, de tettei által szüntelen azon kísérletezett, és arra törekszik ma is, hogy belebotoljunk, megsejtsük jelenlétét, de mindhiába! Az idők jeleiből tudnak olvasni az emberek, de hogy a világ jeleiből rásejtsenek a valóságos, a hiteles Istenre, ez sajnos nem jellemző, a mai emberre éppúgy nem, mint a régiekre.

Isten vakmerő nagyvonalúságával találjuk szemben magunkat, mert mondanivalója van az ember számára, és ezért vállalja az emberi szó minden kockázatát.

Sem az Ószövetségre, sem az Újszövetségre, sem más írásbeli vagy íratlan „üzenetre” vonatkozóan nem tudunk egyetlen mondatot sem felmutatni, amit Isten maga „saját kezével” írt, vagy „saját szájával” jelentett volna ki számunkra. Mindenkor rábízta magát hallgatóira, a közvetítőkre, az emberre, akár a lélek belső hangját, akár a názáreti proféta szava- it, tanítását kellett emberi szavakban, mondatokban visszaadni. Nem félt attól, hogy a végtelen és a véges összeférhetetlenségéből jószerével aligha jöhet ki jó, vagy hogy mi lesz azzal az üzenettel, amelyet az évszázadok és évezredek tanúsága szerint az „emberi szívárvány” összes színei-

ben lefestették már. Nem félt, hogy az ember majd elhagyja, ami Istennek fontos, ami pedig mellékes, sőt nem is Istenről tanúskodik, az fontos lesz az embernek, ahogy az evangélium írója be is vallja: Ezeket azért írtam meg..., másokat pedig elhagytam (Jn 20,30-31).

Persze tudjuk, megvannak ezeknek a teológiai csavarintásokkal gerjesztett magyarázatai. Azt is tudjuk, hogy amiképpen az eredeti Isten felfoghatatlan, s az eredeti, isteni üzenet felfoghatatlan és félreérthető, éppen úgy mindenkor megmarad a probléma, hogy a legalaposabb kutatás eredménye is csak valami sajátosan emberit, sajátosan egyszerűt tár fel, és nem tárja fel azt, ami az embert magát legbelül képes megmozgatni, kimozdítani a maga behatárolt keretei közül. Ehhez szükséges, de nem elégséges a történelmi azonosság, akár Mózesről, akár Jézusról, Buddháról, Mohamedről, vagy akár magáról az isteni üzenetről van szó. Szeretnénk az igazságot, Isten üzenetét egyetlen személybe öltöztetni, azzal azonosítani, de az mindig korfüggő, kultúrafüggő, emberfüggő lesz, hiszen a názáreti Jézus is, noha állandó harcban állt korával és szokásaival, mégis korának embere volt, aki nem vetkőzhetett le magáról azt a kultúrát – vagyis a zsidó vallást –, amely mint szellemi miliő kezdettől fogva körülölelte életét. Nekünk azonban a történelmet meghaladó Istenre van beállítva a „készülékünk”, és itt rejtőzik igazi problémánk.

Ha Jézus életére, cselekedeteire, tanítására gondolunk, ugyanilyen dilemmával állunk szemben, bár nem egészen azonos irányból. Megdöbbenő az a történet, amelyet Lukács ír le az emmauszi tanítványokról, akik találkoztak ugyan a történelmi vagy a történelmen kívüli Jézussal, mégsem tudtak mit kezdeni vele. Valami még hiányzott. Az a látásmód, amit a pusztai történelmi azonosság nem képes megadni. A „történelemazonos” Jézus mellett simán, szemrebbenés nélkül elmentek volna, ha maga Jézus

nem erőszakolja rájuk magát. Nem is értették, hogy mit keres közöttük

Hasonló „vakságról” és bizalmatlanságról beszél a gazdag ifjúról szóló történet, amely éppen azt mutatja, hogy mennyire nem egyértelmű a Jézussal való találkozás – hogy ne is beszéljünk a farizeusokról és az írástudókról, akik néztek ugyan, de nem láttak, hallgattak ugyan, de nem hallottak, pedig mind a történelmi Jézussal találkoztak, mégsem tudtak mit kezdeni vele.

Valójában a történelmi Jézus igazoltatása közben elveszítenénk azt, akiben az Isten valóban megközelített minket. Az Istennel való azonosság csak akkor előny, ha tudom, hogy ki az, akit keresek, és nevén merem szólítani. Ahhoz, hogy erre a kérdésre biztonsággal felelni tudjunk, valami olyasmi kellene, ami megelőzi a történelmi Jézus értelmezését, és csak ezután következhet a történelmi Jézussal való találkozás. Lehet magyarázkodni, hogy a történelmi Jézus nem hasonlított az elvárásokra, és hogy a feltámadt Jézus nem hasonlított kellően az eredetire, meg hogy a Genezáret-tó partján túl sötét volt az azonosságához, azért néztek rá úgy, mint egy idegenre. Nem túl valószínű, hogy nem akarták felismerni azokat, akiknek egyetlen reményük és kilátásuk éppen Jézus volt. Az sem túl életszerű, hogy azt, akivel éveket együtt töltöttek, nem ismerték volna fel a sötétben. De hát akkor mi a magyarázata ennek a vakságnak? Minden magyarázat legalább annyi bizonytalanságot rejt, mint maga az, hogy megtaláljam a történelmi, igazi Jézust. Bizonyosan nem az „vette el a szemük világát”, hogy filozófiailag nem tudták feldolgozni a végtelen és a véges találkozását ott az emmauszi úton vagy a tóparton. Sokkal inkább az a belső ablak, amely Istenre volt nyitva, ténylegesen nem Istenre, hanem emberi mására volt nyitva. Túl kicsi, túl emberi, „túl istentelen” volt ahhoz, hogy átférjen rajta az, aki képes volt teljesen fejre állítani a „gyanútlan” tanítványokat.

És ez az a pont, ahol felmerül a kérdés, miért kellett Jézusnak az egész Ószövetséget végigmagyaráznia, hiszen a tanítványok legalább annyira „betéve tudták” azt, mint Jézus. Miért volt ismeretlen este, aki nappal annyira ismerős volt, hogy készek lettek volna életüket áldozni érte?

Talán pozitív előítéletnek nevezhetném azt a látásmódot, amely szükséges ahhoz, hogy a jézusi evangéliumot valóban úgy érthessem, ahogy

Jézus maga értette. Szükséges egy vezérfonal, amire fel tudjuk fűzni mindazt, amit *Jézusnak akarunk tulajdonítani*. Ez a kiindulás nem véletlen, sőt elkerülhetetlen! Nemcsak azért, mert mi mindig „tudjuk”, hogy Jézus mit és miért fog lépni, ezt várja el tőlünk mindenféle egyház, de ha őszinték vagyunk, mi magunk is ezt tesszük, és ez így van jól, mert nekünk saját Jézusunk és Istenünk van, bármilyen botrány is ez.

*

Ha megállok a történelmi Jézusnál, szükségszerűen magam hiúsítom meg a tökéletes azonosulást vele, hiszen akkor ő aligha lesz több, mint egy a többi próféta közül, alig több, mint a 2000 évvel ezelőtt élt názáreti ács fia. Ahhoz, hogy több legyen, mint a történelem darabja, hogy megérthessük és magunkénak érezzük azokat a jelzéseket, mondatokat, tanításokat, amiket jól-rosszul ránk hagytak azok, akik vele valós vagy vélt személyes kapcsolatban voltak, olyan szemüveg szükséges, amelyet kezdettől fel kell tenni az orrunkra. Valljuk be, mindnyájan valamilyen apriori módon közeledünk a Jézus-eseményhez, jóllehet maximálisan törekszünk az igazit, a hiteleset és a valódit megérteni belőle. Vagyis: vagy kapott, tanult, talán ránk erőszakolt, kívülről meghatározott szemüvegen keresztül szemléljük mindazt, ami Jézussal és általa velünk történik, vagy megtesszük azt, amitől annyira viszolygunk és félünk, azaz megkíséröljük szabadon, külső kényszerek és félelmek nélkül, belülről megfogalmazni, hogy mit jelent nekünk Isten, és mit jelent Jézus, és aztán ezt keressük vissza a názáreti Jézusról szóló tudósításokban. Ez az egyéni út talán a legnagyobb csapás a megszokásra, konformizmusra épülő életünkre, mert kiszolgáltatottakká tesz bennünket, másrésről pedig az általános hovatartozást rendíti meg azzal, hogy a kezelhetetlenség látszatát kelti. Ennek az egyéni, „perszonális” útnak az a kockázata is megvan, hogy nincs kire hárítanunk a felelősséget, hiszen magunk választjuk, másrésről pedig állandóan ott lebeg annak a lehetősége, hogy fölébe helyezzzük magunkat azoknak, akik nem ezt az utat választják – holott ez nem jelenthet semmiféle szellemi magaslatot, ahová sokkal szemben minket is csak „szédítő képességeink” emeltek, és ahová csak a választottak juthatnak el, ellenkezőleg, alázatot kíván, amelynek értelmében minden utat, amely Istenhez vezet, ugyanolyan mértékben

tiszteletben tartunk, mint a magunkét. A megszokott szemüveg, a kaptafa nem azért nem jó, mert nincsen rá szükség, hanem azért, mert csak addig szükséges, amíg az igazi nem lép a helyébe. A kettő nem fér ugyan el egy helyen, de mindkettőre szükség van a maga helyén. A hitvallások akárhány ágazata sem pótolja soha a hitet, bármennyiszer ismételtetjük is őket. A hitnek mindig sokkal mélyebben – lelkünk belsejében – kell lennie, mint bármelyik hittételnek.

Ha ezek után visszalépünk a történelmi, hiteles Jézushoz, vitathatatlan, hogy történelmi Jézusként utolérhetetlen. Emberi kötelességünk azonban tetszőleges közélébe férközni a valódi Jézusnak, hiszen csak ezáltal tudjuk kikerülni az egyénieskedés, a mindent mindenkinél jobban tudás kísértését. Jézust nem lehet hozzákötöni a történelem adott helyéhez vagy idejéhez, mert különben megreked 2000 évvel ezelőttiségében, holott nekünk ennél nyilvánvalóan több kell, hogy legyen: az, aki ma képes bennünket belülről megmozdítani, és fejünkre tetejére állítani.

Akkor es ott, kevesen, még a tanítványai is alig értették meg. Az evangélium csodáját, Isten szeretetét csak azok tudták és tudják megérteni, akik kibontják Jézust a történelem útvesztőiből. Ennek egyenes következménye, hogy az akkori emberek a saját kódjaikat keresték benne, ahogy mi is azt tesszük, remélhetőleg egyre több sikerrel találva meg benne Isten kódját. Évszázadoknak kellett eltelniük, hogy az igazi üzenet kellő tárgyilagossággal kiszabaduljon a hely és idő szabta korlátok közül, és elérje végre az embert, akihez küldetett. Sajnos az évszázadok legalább annyi fényt oltottak ki, mint amennyit meggyújtottak. Amíg nem fordítjuk ki a kereszténységet, a krisztusiságot a kényszerekből, a „szent fölényből”, amit éppen az évszázadok termeltek az evangélium köré és fölé, aminek következtében üdvözülni csak általunk, a mi hittételeink elfogadása, ismételtetése által lehetséges, addig lehetséges, hogy megértjük a történelmi Jézust, de a hit Jézusát, a nekünk valót, aki képes megtalálni minket – nekünk pedig Istent öbenne –, semmiképpen.

Ha az üdvösséget nem adjuk vissza Istennek, hanem mi magunk akarjuk kisajátítani annak lényegét, és sorsát hittételeink által meghatározni, lehet, hogy hüek leszünk hitünkhöz, hittételeinkhez, de Istenhez aligha.

De ha ez így van, ki fog akkor itt rendet teremteni, hiszen ebben a „ká-

oszbán” senki sem tudja, hogy ki a másik, és mi az, amit valójában keresünk. Életünkben, bárhol tagadjuk is, nem ez az egyetlen zúzavara! A világot sem értjük, mégis elfogadjuk, hogy van, aki érti. Az üdvösség dolgában pedig még inkább így van. Nem véletlen, hogy Jézus mereven elutasítja a ’hányan üdvözülnek’ kérdését. Saját kényelmünk és osztanisorozni akarásunk miatt ne akarjuk kihagyni az egyetlen, aki kihagyhatatlan: *Istent*, aki velünk ellentétben érti mindazt, amit mi nem, és velünk ellentétben nem fél a sokféleségtől (hiszen erről beszél az egész általa teremtet világ az atomoktól a galaxisokig), másrészt pedig nem is személyválogató, és nem köti semmihez a hozzá jutást, csak és kizárólag őszinte akaratunkhoz. Nem fél attól, hogy nem eléggé átlátható, netán osztályozható, kiértékelhető az emberi világ, mert számára csak az egyes ember létezik, akivel egyéni, személyes kapcsolatot akar találni, de ezt a kapcsolatot alapvetően az embertől, és nem saját isteni valójától teszi függővé. Vagy ha mégis van részéről személyválogatás, akkor az „kontraszelekció”, mert számára a gyenge erősebb az erősnél, a kicsi nagyobb az óriásnál, a beteg előbbre való az egészségesnél, és a botladozó bűnös, az elveszett, aki mindenről lemaradt, jobban rászorul a megkeresésre és megtalálásra, mint az, aki jó úton halad.

Joggal kérdezheti bárki, hogy ezeket az istenjellemzőket mi alapján tartjuk perdöntőeknek, szemben azokkal, amelyek szerintünk éppen ellentétesen mutatják be a vélt vagy a valós Istent? Valljuk be, nem a „történelmi Isten” vagy a történelmi Jézus az eligazítónk, hanem az, amit Istenben komolyan vehetőnek tartunk: én, te vagy bárki. Lehet hitvallásokkal, kötelező tanításokkal, büntetésekkel szegélyezett szabályokkal lehatárolni az Isten felé vezető utakat, kötelezően előírni, hogy Isten ügyében mit illik, és mit nem illik tudni, gondolni vagy cselekedni, de az ugyanolyan apriori, előrendelt lesz, mint amit kifogásolnánk. A mérce csak saját lelkiismeretünk lehet, amelynek meg kell határoznia látásmódunkat, amely által szét tudjuk választani, hogy Istennek az emberi közvetítő által elénk adott vetésében mi a jó mag, és mi a konkoly.

A válogatás nem attól lesz jó vagy megbízható, hogy egyezik bármely hitvallással vagy tanítással, hanem hogy egyezik azzal az isteni szándékkal és akarattal, amely minden ellenszolgáltatás reménye nélkül, szeretetből, és nem az igazság bármely árfolyamából, a teremtésben testesült meg, és ezáltal azonos Isten nagylelkűségével és felfoghatatlan meg gondolatlanságával. Csak olyan Istenről mondhatjuk bizonyossággal, hogy Isten, aki azonos a teremtés ingyenes szeretetével, és aki nem akarja vissza-

kapni a tökéletlentől, a végestől azt, amit mint tökéletes és végtelen beleteremtett a világba. Isten nem lehet üzletbe szólítani a világgal. Ebből közvetlenül értelmetlen Istennek hozánk való viszonyát – és viszont – az igazságosság és igazság talaján meghatározni, meghatározni azt, ami isteni. Akkor pedig nem marad más hátra, mint Istent a tökéletességből, az ingyenes szeretetből kiibdulva meghatározni, mindenféle írásos vagy írástalan „betűjéből”, vagyis venni a bátorságot, és válogatni!

Isten csak az lehet, aki nem méríckél, aki nem taszít el, aki nem pusztít, hanem csak szeret, csak ültet, csak épít. Ez az a szűrő, amellyel mindig fel kell vértelnünk magunkat akkor, ha Istent keressük abban, amit ember esze, szava, keze fogalmazott meg.

A kereszténység, akárhogy számoljuk is, együttvéve is az emberiségnek csupán egyetlen szelete, amely nem azért határozta meg Jézus élete és evangéliuma alapján a maga útját, hogy a többiektől való távolságát határozza meg általa, hanem azért, amiért Jézus jött, azaz hogy Isten megtalálható legyen akkor is, ha egyezik eddigi önmagunkkal, hittételeinkkel, és akkor is, ha nem, és mindent elejétől fogva újra kell meghatározni és felépíteni. Isten olyan, mint az élő tűz, mint az eleven szerelem: naponta kell megtalálnunk, hogy éljen, és éltetni tudjon.

Eugen Drewermann

A megtartó kéz

A haragvó Isten csak egy archaikus mítosz

Ami a Biblia olvasását illeti, kétségtelenül igaza van a brit írónak, G. B. Shaw-nak, aki úgy vélte: Az emberiség minden vallási okmánya olyan, mint a nagy kultúrateremtő folyók, a Nílus, az Eufrátesz és az Indus; aki szomjas, annak innia kell belőlük, de aki iszik belőlük, annak valamilyen tisztító berendezésre van szüksége, különben veszélyes betegségeket kaphat, amelyek járványokat válthatnak ki. Sok ilyen archaikus mozzanatot tartalmaznak ezek a szövegek.

Földrengés, vihar, tűzvész – amikor ezek a természeti erők isteneknek számítottak, akkor szükségképpen úgy tűnt, hogy igencsak megharagudtak, ha ily módon kell kitombolniuk magukat; úgy látszott, senki sem vonja kétsége, hogy meg akarják büntetni az embereket valamilyen bűnért, amelyet – függetlenül attól, miben állt ez – bizonyára valamennyien elkövettek.

Számos ilyen vonás vált részévé a Biblia istenképének is. Azt olvassuk, hogy Jahve háborúval, sáskajárással, éhínséggel bünteti népét, Izraelt (és az idegen népeket is); pusztít, tombol, és egész néptörzsek kiirtását rendeli el. Még Ezekiel próféta is hiába fáradozik azon, hogy jogosként ábrázolja az isteni igazságosság e borzalmaikat.

A Kr. e. 6. század közepén szintén egy próféta, Jeremiás úgy látja, hogy Isten eljutott a büntető akciók végére; nem lehet nagyobbat ütni annál, ami Jeruzsálem leigázásával történt. Ha most mégis folytatódna kell az ember és Isten történetének, akkor ez csak egy olyan újakezdés révén lehetséges, amely azt jelenti, hogy Isten maga szólal meg minden ember szívében, nyugtatóan és vigasztalóan, nem pedig haragvóan és átkozódva.

Ilyen „új szövetségként” működik az a „tisztító berendezés”, amely a názareti Jézus személyéhez kötődik. Végre

bizonyossággá válik: Ha az emberek „rosszat” tesznek, akkor nem odacsapó ökölre van szükségük, hanem olyan kézre, amely megmentően nyúl utánuk. Még több félelemmel, még több kényszerrel és még súlyosabb büntetésekkel nem lehet segíteni az embereknek, nem lehet visszahozni őket – csak leírni és kitaszítani. És éppen ez az, ami teljesen lehetetlen egy olyan Isten esetén, akihez Jézus tanítása szerint így fordulhatunk imádságunkban: „Jó Atyánk, bocsásd meg vétkeinket – különben hogyan is élhetnénk tovább?! –, és mi is megbocsátunk majd mindenkinek minden bűnt!” Ezért arra van szükség, hogy megkeressük az elveszetteket, és a vállunkon vigyük haza őket, ahogyan ama pásztor Jézusnak az elveszett bárányról szóló példabeszédében.

Az ember csak annyira képes jó lenni, amennyire ő maga megtapasztalhatta a jóságot. Luther Márton ezt írta 1520-ban: „Minden törvény csak megmondja neked, mit kell tenned, de egyik sem adja meg neked az erőt hozzá.” Csak akkor válunk szabadokká arra, hogy képesek legyünk olyanok lenni és úgy cselekedni, ahogyan valóban szeretnénk, ha hiszünk egy olyan jóságban, amely teljesen körülölel minket, és még a bennünk lévő „rosszat” is „agyonszereti” azáltal, hogy a félelmet bizalomná, az agressziót elfogadássá, a reménytelenséget bizakodássá alakítja át. Jézus óta már nem az a kérdés, hogy Isten „haragszik-e”, hanem hogy meddig akarjuk még az „isteni igazságosságot” bitorolva mentegetni saját visszavágási és bosszúállási fantáziáinkat.

Az Újszövetség szerint Jézus is erősen fel tudott dühödni az örök „igazak” miatt, akik azt hiszik, hogy semmiféle irgalomra nincs szükségük, és akik ismételtén útjukba állnak azoknak, akiket végre sikerült visszahozni az elveszettségéből. A „haragvás” azonban itt sem segít tovább. Valamikor ők is felismerik majd, valójában miből is élnek: nem a hibátlan erkölcsi rutinból, hanem a megértés és a másokat el nem ítéelés magatartásából.

Az e tekintetben szintén archaikus egyházi dogma még mindig csaknem egy milliárd embert tart fogva azzal az előírással, hogy olyan Istenben kell hinniük, aki örök kárhozatba dönt embereket. XVI. Benedek pápa azt tanítja a „tévedhetetlenség” státusából, hogy a pokol tana csak elismeri azoknak az embereknek a szabad döntését, akik kizárják önmagukat Isten szeretetéből. De látott-e valaha valaki olyan embereket, akik „önként” szüntek meg hinni a szeretetben és a jóságban? Mennyi fájdalmat és sérülést kellett elszenvedniük ahhoz, hogy olyannyira egybeolvadjanak a gyűlölet és a rombolás érzéseivel, mint két vasdarab a kovács üllőjén? Ellenkezőleg: Minél rosszabb dolgot követ el valaki, annál biztosabbak lehetünk abban, hogy bűnös cselekedete nem más, mint elnyújtott segélykiáltás azért a szeretetért, amelyet sosem tapasztalt meg úgy, ahogyan szüksége lett volna rá.

Meglehet, épp elég gyakran mutatkozunk képtelennek arra, hogy utánamenjünk eltévelyedett és zűrzavarba keveredett embertársainknak. Az ilyesmi túlterhel minket. Nem ismerjük eléggé önmagunkat, és túlságosan önmagunk körül körözünk. De vajon Istent is ilyen korlátozottan, tehetetlennek és önmagával foglalkozónak kell-e tartanunk?

Ha Isten „megítél” minket, akkor ezt nem azért teszi, hogy idomítson és tönkretegyen minket; ez inkább olyasmi – ha már ki akarunk, vagy kell alakítanunk róla valamilyen elképzelést –, mint ami egy jó terapeutikus beszélgetésben szokott megtörténni: Végül eljutunk arra a pontra, ahol többé nem szükséges, hogy olyan tulajdonságokkal, cselekvésekkel és képességekkel ámtítsuk magunkat és másokat, amelyek kivétel nélkül hazug-

ságok. A lét végtelen torzulásai és megvetemedései fokozatosan feloldódnak, ahogyan megolvad a gleccserek jege a meleg fónsziel hatására, s előbukkan az alatta lévő valóság – szabad és kell, hogy megmutatkozzék –, s a kövek és a hó között újból virágok kezdenek nyílani. Ekkor végre – és végérvényesen – szert teszünk majd arra a képességre, hogy megértsük önmagunkat, s önmagunkban másokat és mindent. Elkezdjük majd annak az Istennek a szemével látni a világot, aki a szeretet.

Akinek feltétlenül szüksége van arra az elképzelésre, hogy a vétkekre „fájdalmakat” kell előírni „büntetésül” és „vezeklésül”, az abban bízhat, hogy csak kevés dolog esik annyira nehezünkre, mint belátást és együttérzést tanúsítani régi félelmekkel és bebiztosítási rendszerekkel szemben. Hirtelen megértjük, valójában hogyan is állt és áll a helyzet azokkal az emberekkel, akiket gyűlöltünk, akiket megvetettünk, akik ellen harcoltunk; érezzük, hogy nekünk magunknak sem volt igazunk, amikor úgy véltük, hogy jog szerint igazunk van. Persze a lelki érésnek ebben a folyamatában – amelyben az a hatalom ölel körül és hordoz minket, amely akarta és akarja, hogy létezzünk – semmi sem történik külső előírásra; a folyamat önmagától áll össze.

Amikor Jézus a pokollal fenyeget, akkor csak azért teszi ezt, hogy korának világmépeivel megmutassa, milyen jéghideg a szívünk, és milyen forrón lángoló a mohóságunk. Itt van például az a gazdag, akinek az ablaka előtt nyomorúságosan elpusztul a szegény Lázár – olyan tanító mese ez, amely már az ókori Egyiptom késői korszakában is ismert volt. De milyen félelmetesen aktuális maradt! Nem boldog és irigylésre méltó, nem ember már az, aki odáig vitte, hogy gátlástalanul élvezze, hogy „nyertes” lett mindenkinek mindenki ellen folyó versenyében – saját lelke elvesztése árán. De vajon feltételezné-e Jézus Lázárról, hogy vidáman élvezze az Ábrahám ölen tartózkodást, amíg el kell néznie, hogy annak a gazdagnak mennyire szorong most a szíve?

A hegyi beszédben Jézus elmondta, hogyan gondolkodik ő: „Ha a ti 'igazságosságotok' nem lesz alapjában véve különböző az írástudókétól és a farizeusokétól, nem mehetek be a Mennyek országába” (Mt 5,20). Nem az a kérdés, hogy hajlíthatatlan mércével mérve milyen jutalmat vagy büntetést „érdemel” a másik, hanem az, hogy miképpen felelünk meg az ő lelki vagy társadalmi szükséghelyzetének. Ez az Újszövetség új „igazságossága”.

Az ószövetségi mítosz szerint Jahve istennek magának is meg kellett tanulnia ezt. Pusztá haragból és az ember iránti undorból elhatározta, hogy tisztára mossa az általa teremtett földet az embertől – és elrendelte a vízözönt. De aztán sajnálta a dolgot, és megígérte, hogy soha többé nem fog ilyesmit kiróni. Azóta türelmesen és jóságosan járja velünk a történelem útját. Ha Isten „igazságos” lenne – nem létezhetnénk. Az, hogy létezzünk, és hogy emberek vagyunk, vagy legalábbis azzá válhatunk, egyedül azon a hiten alapul, hogy Isten olyan Igen, amelyben nincs Nem, olyan világoosság, amely nem vet árnyékot, olyan szeretet, amely nem képes csalódottságból gyűlölni. Lelkünk elmentmondásai csak azért képesek megoldódni, mivel Isten maga nem ismer ellentmondásokat, és azért, mert ha ellent kell mondania nekünk, akkor ez kizárólag azért történik, hogy megmentsen minket önmagunktól. Csak azért hagyhatunk fel azzal, hogy beléje vetítsük saját érzelmi kettőségeinket, mert Istenben nincsen kettősség.

Isten „haragja” csak mítosz. Isten szeretete az egyetlen olyan valóság, amelyre építve emberhez méltó módon tudunk élni – ez a szeretet az, ami megmarad számunkra, ha „megszűnjük” a mítoszt.